

УДК 338.314.9

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ ТА ПОКАЗНИКІВ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Прімерова О.К., Васильчик А.В.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Метою дослідження стало вивчення поглядів провідних економістів на взаємозв'язок економічного розвитку і показників гендерної рівності. Основою дослідження стали наукові напрацювання сучасної економічної теорії та соціології, наукові досягнення зарубіжних вчених, що стосуються гендерних аспектів економічного розвитку. Також було проведено власне дослідження, яке підтвердило наявність зв'язку між економічним розвитком і гендерною рівністю в країні. За допомогою методів економетричного аналізу було проаналізовано статистичні дані Світового Банку та щорічних звітів Всесвітнього економічного форуму. На основі отриманих результатів було обґрунтовано необхідність досягнення гендерної рівності задля забезпечення сталого розвитку в Україні.

Ключові слова: гендерна рівність, економічний розвиток, гендерний розподіл праці, економічний добробут, економетричний аналіз.

Постановка проблеми. В сучасних умовах, поруч з економічним зростанням, показники гендерної рівності стають одними з найважливіших індикаторів розвитку країни. Було проведено чимало наукових досліджень, переважно зарубіжними економістами та соціологами, що довели наявність тісного зв'язку між змінами та зрушеннями в економічному розвитку та наявними ступенем гендерної рівності в країні. Збільшення чисельності економічно активного населення за рахунок розширення участі жінок у всіх сферах суспільної діяльності та використання потенціалу як жінок, так і чоловіків, сприяє економічному зростанню та сталому розвитку нації. Отже, гендерна рівність набуває сенс навіть суто з економічної точки зору, тому що країна, яка повністю не використовує весь потенціал населення, не може бути успішною економічно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження гендерної рівності в контексті економічного зростання, а також аналіз даного показника як фактору зростання національного добробуту, займають чільне місце в фундаментальних працях таких провідних економістів як Дж. Баршема, Р. Гатті, Дж. Герберта, М.А. Діуфа, К-Т. До, М. Допке, Е. Дуффо, Д. Доллара, Л. Йі, А. Кінга, Дж. Коутса, А. Левченка, Б. Лока, Г. Міллера, К. Радатса, Дж. Стоцького, М. Тергліта, Р. Фернандеса, Дж. Хайнтца, Е. Хілла та інших. Серед вітчизняних дослідників варто відзначити О. Купець та Т. Марценюк, до сфер інтересу яких входить питання ринку праці і гендеру. Актуальність даного дослідження полягає у тому, що проблема взаємозв'язку гендерної рівності зі сталим економічним розвитком залишається недостатньо висвітленою в Україні та проведені дослідження даного питання не мають системного характеру.

Метою даного дослідження є систематизація поглядів на гендерні аспекти економічного розвитку країни, дослідження впливу показників гендерної рівності на конкретні економічні показники, такі як ВВП у розрахунку на одну особу, та обґрунтування необхідності досягнення гендерної рівності задля забезпечення сталого розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Жінки становлять трохи більше половини всього населення світу і їх внесок у показники економічної діяльності, зростання та добробут, є істотно нижчим від свого можливого потенціалу, що має серйозні макроекономічні наслідки. Незважаючи на значний прогрес протягом останніх десятиліть, ринки праці у всьому світі залишаються сегментованими за гендерною ознакою, а просування в бік гендерної рівності, очевидно, призупинилося. Частка жінок, що входить до складу робочої сили, залишається нижчою, ніж відповідна частка чоловіків. Жінки виконують більшу частину неоплачуваної роботи, а в разі оплачуваної роботи – на них припадає непропорційно велика частка працівників у неорганізованому секторі та серед бідних. Відзначаються також значні розбіжності в оплаті праці між жінками та їхніми колегами-чоловіками. У багатьох країнах перекося та дискримінація на ринку праці обмежують перспективи збільшення оплачуваної праці жінок і частка останніх на керівних посадах або серед підприємців залишається низькою.

Існують численні свідчення того, що наявність у жінок можливостей для повної реалізації свого потенціалу на ринку праці може принести значні макроекономічні вигоди.

У науковій праці економістів Міжнародного валютного фонду Б. Локо та М.А. Діуфа (2009 рік), вивчаються основні детермінанти зростання сукупної продуктивності факторів виробництва за допомогою методу головних компонент та динамічної моделі панельних даних. Результати дослідження підтверджують ключову роль макроекономічних та інституціональних факторів, відкритості торгівлі та людського капіталу в збільшенні зростання продуктивності праці. Крім того, дані свідчать про те, що реформи, спрямовані на залучення прямих іноземних інвестицій, раціоналізації уряду, перерозподілу ресурсів з галузей з низькою продуктивністю на більш високі, заохочення жінок долучитись до робочої сили на ринку праці, можуть примножити прибуток від сукупної продуктивності факторів виробництва. В цілому, досягнення високих темпів зростання продуктивності виробництва вимагає певного поєднання сприятливого макроекономічного серед-

овища, відкритості торгівлі, стабільного розвитку людського капіталу, а також організаційних та соціально-економічних чинників, що створюють привабливе бізнес-середовище [1, с. 14-15].

Дослідники Е. Хілл та А. Кінг (1995 рік) вивчали вплив гендерних відмінностей в галузі освіти у емпіричному контексті зростання. Замість того, щоб намагатися пояснити зростання ВВП, вони зосереджуються на взаємозв'язку рівня ВВП та гендерної нерівності у сфері освіти. Їх результати стверджують, що рівень жіночої освіти має істотний позитивний вплив на рівень ВВП, і що низький коефіцієнт відношення жінок до чоловіків, що навчаються, пов'язаний із більш низьким рівнем валового внутрішнього продукту у розрахунку на одну особу [2, с. 9].

Американські дослідники Д. Доллар і Р. Гатті (1999 рік) також вивчали взаємозв'язок між гендерною нерівністю у сфері освіти та економічним зростанням. За допомогою панельних регресій вони намагались пояснити інтервали зростання за п'ять років і спробували взяти під контроль можливу ендогенність між освітою та економічним зростанням, використовуючи інструментальну оцінку змінних. Результати показують, що гендерна нерівність у сфері освіти безпосередньо впливає на економічне зростання за рахунок зниження якості людського капіталу. Крім того, економічне зростання побічно впливає через наявність гендерної нерівності на інвестиції і зростання чисельності населення. Точкові оцінки показують, що від 0,4% до 0,9% відмінностей в темпах зростання між країнами Східної Азії та країнами Африки на південь від Сахари, у Південній Азії та на Близькому Сході, можуть бути спричинені великими гендерними розривами в освіті, що переважають у двох останніх регіонах. Крім того, аналіз показує, що гендерна нерівність в освіті перешкоджає прогресу у скороченні народжуваності та дитячої смертності, тим самим ставлячи під загрозу прогрес добробуту в країнах, що розвиваються.

Дослідники дійшли висновків, що отримання жінками середньої освіти (вимірюється як частка дорослого населення, що отримали певний рівень середньої освіти) позитивно пов'язане зі зростанням, у той час як середня освіта чоловіків має негативну кореляцію. У повній вибірці обидва ефекти є незначущими, але виявляється, що в країнах з низьким рівнем жіночої освіти, покращення останнього не сприяє економічному зростанню, в той час як у країнах з більш високою освіченістю жінок, сприяння розвитку останнього має істотний позитивний вплив на економічне зростання [3, с. 8].

Покращення можливостей жінок отримувати та контролювати доходи може в більш широкому сенсі сприяти економічному розвитку в країнах що розвиваються, наприклад, ведучи до збільшення частки дівчат, які відвідують школи. Жінки частіше ніж чоловіки вкладають більш значну частину сімейного доходу в освіту своїх дітей. Згідно з дослідженнями Дж. Хайнтца, робота жінок, як оплачувана, так і неоплачувана, можливо, є найсильнішим чинником, який веде до скорочення бідності в країнах, що розвиваються [4, с. 34]. Відповідно, на думку британсько-

го дослідника Г. Міллера (2008 рік), більш висока частка жінок, що входить до складу робочої сили та збільшення доходів жінок, можуть призвести до зростання витрат на відправлення дітей до школи, в тому числі дівчат, що потенційно створює коло сприятливого взаємного впливу, коли освічені жінки стають рольовими моделями та прикладами для інших жінок [5, с. 28]. У своєму дослідженні Дж. Стоцький (2006 рік) стверджує, що відносна відсутність можливостей у жінок в країнах що розвиваються, перешкоджає економічному зростанню, і в той же час економічне зростання веде до створення для них більш сприятливих умов [6, с. 26].

Цікаве дослідження провели К.-Т. До, А. Левченко та К. Радатс (2011 рік), де автори аналізують взаємодію між інтеграцією країн у світовий ринок та її ставленням до гендерних ролей. Вони обговорюють як з теоретичної, так і емпіричної точки зору, як розширення прав і можливостей жінки може стати джерелом порівняльних переваг, що формує відповідь країни на лібералізацію торгівлі. Також автори показують, що як тільки країни інтегруються у світову економіку, витрати і вигоди від гендерної дискримінації змінюються. Їх теорія виходить за рамки потенційного сукупного впливу багатства, пов'язаного з відкритою торгівлею, та підкреслює неоднорідність такого впливу.

З одного боку, для країн, в яких жінки наділені достатніми правами, що визначається темпами народжуваності, участю жінок у робочій силі або їх освітою, характерним є порівняно більша кількість різноманітних галузей, що використовують жіночу працю більш інтенсивно. З іншого боку, гендерний розрив є меншим в країнах, що експортують більше у жіночо-трудомісткі сектори. В умовах пришвидшеної глобалізації економіки шляхи до гендерної рівності, як би це не було парадоксально, є дуже специфічними для виробничої структури країни та її впливу на світовому ринку. Також, рівний доступ до факторів виробництва і сировини підвищить продуктивність компаній, що належать жінкам [7, с. 19-22].

Згідно з Дж. Баршем та Л. Йі (2012 рік), надання жінкам трудової зайнятості на рівних умовах з чоловіками дозволяє компаніям краще використовувати наявний кадровий фонд, що може позначитися на економічному зростанні [10, с. 6]. Хоча це і не можна вважати очевидним фактом, є свідчення того, що присутність жінок у рядах директорів і у складі вищого керівництва, робить позитивний вплив на результати діяльності компаній. Підприємства, де працюють керівники-жінки, можуть мати більші переваги на споживчих ринках, де домінуючу роль відіграють жінки [8, с. 12], а поради директорів з великою гендерною різноманітністю можуть підвищувати якість корпоративного управління, забезпечуючи більш широкий спектр поглядів на одну й ту саму ситуацію [9, с. 8]. Крім того, на думку Дж. Герберта та Дж. Коутса (2008 рік), більш значний відсоток жінок на посадах, що передбачають прийняття рішень, може призвести до зменшення частки високо ризикованих фінансових операцій, які найчастіше здійснюються трейдерами чоловічої статі [10, с. 15].

М. Допке і М. Тертліт (2009 рік) представили новий механізм, за допомогою якого економічне зростання зменшує гендерну нерівність. Це підкреслює той факт, що чоловіки йдуть на компроміс коли погоджуються з юридичними правами жінок. В теоретичній моделі, чоловіки надають перевагу обмеженим правам своїх дружин, тому що це призведе до посилення їхньої позиції в домашньому господарстві, що також негативно позначається на їх корисності, оскільки вони цінують своє власне споживання більше, ніж споживання своїх дружин, і тому що вони менше переймаються благополуччям своїх дітей, ніж жінки. Тим не менш, вони виступають за розширення прав інших жінок, тому що вони альтруїсти по відношенню до своїх власних дітей, тобто вони хочуть, щоб їх доньки мали ширші юридичні права, адже це підвищить їх добробут, а отже і їхні сини зможуть знайти собі дружин з юридичними правами та вищим людським капіталом. Це, як наслідок, позитивно вплине на виховання їхніх онуків.

У моделі, коли віддача від освіти є низькою, люди голосують за режим патріархату, в якому всі сімейні рішення приймаються виключно чоловіком. Технологічний прогрес змінює значення людського капіталу та призводить до зрушення в бік компромісу між правами власної дружини та доньок, і як тільки віддача від освіти досягає критичного рівня, чоловіки голосують за розширення прав і можливостей наявного політичного режиму, відповідно до якого рішення приймаються спільно чоловіком та дружиною. Ця теорія, на думку авторів, могла б пояснити, чому правові та економічні права заміжніх жінок покращуються першочергово, а вже потім відбуваються зрушення у розрізі політичних прав [11, с. 1562-1563].

Р. Фернандес (2009 рік) пропонує теорію, подібну до попередньої, щоб пояснити той факт, як розширення економічних і політичних прав жінок збігається з економічним розвитком. За її словами, накопичення капіталу і зниження народжуваності змінює інтереси чоловіків щодо майнових прав жінок, змушуючи їх в кінцевому підсумку вибрати систему надання прав своїм донькам, на-

віть якщо це бентежитиме їх як чоловіків. У рамках патріархальної системи, отці заповідають синам більше, ніж донькам. В результаті, вищий рівень багатства та падіння народжуваності призводить до збільшення витрат, пов'язаних із забезпеченням добробуту патріархального режиму, над рівнем витрат за системи рівних прав власності, оскільки це лише поглиблює нерівномірне користування багатством, коли сини мають значні переваги у порівнянні з дочками. При досягненні деякого критичного рівня, отці краще пожертвують перевагами споживання, які вони отримують від патріархальної системи для того, щоб гарантувати, що їхні сини будуть більш щедрими зі своїми доньками [12, с. 11-12].

Частка жінок, що входить до складу робочої сили, змінюється в залежності від доходів у розрахунку на одну особу. Так, Е. Дуфло (2012 рік) підкреслив, що при більш низькому рівні доходу у розрахунку на одну особу, висока частка жінок, що входять до складу робочої сили відображає необхідність працювати за відсутності програм соціального захисту. При більш високих доходах домашніх господарств та поліпшенні соціального захисту, жінки можуть йти з ринку праці, присвячуючи себе домашній роботі і турботі про дітей. При рівні доходів, характерному для країн з розвинутою економікою, частка населення, що входить до складу робочої сили, знову збільшується в результаті підвищення рівня освіти, зниження коефіцієнтів фертильності, доступу до технологій, наявності ринкових послуг, що допомагають вести домашнє господарство [13, с. 1076]. Результати досліджень показують, що підковоподібний взаємозв'язок залишається стабільним з плином часу і зберігається при включенні в аналіз індивідуальних характеристик країн.

Жінки вносять істотний вклад в економічний добробут, докладаючи значних неоплачуваних трудових зусиль, зокрема, щодо виховання дітей та ведення домашнього господарства, і ці зусилля часто не враховуються і не включаються до ВВП. Можливості жінок брати участь у роботі ринку праці обмежуються тим, що вони витрачають більше часу на неоплачувану працю. У серед-

```
. reg gdp_per_capita economic_particip_and_opport educational_achievement health_and_survival po
> litical_empowerment
```

Source	SS	df	MS			
Model	570.123166	4	142.530791	Number of obs =	256	
Residual	196.639478	251	.783424215	F(4, 251) =	181.93	
				Prob > F =	0.0000	
				R-squared =	0.7435	
				Adj R-squared =	0.7395	
				Root MSE =	.88511	
Total	766.762644	255	3.00691233			

gdp_per_capita	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
economic_particip_and_opport	5.214529	.4535997	11.50	0.000	4.321182	6.107875
educational_achievement	.7527824	.1716512	4.39	0.000	.4147222	1.090842
health_and_survival	18.35863	4.612789	3.98	0.000	9.27393	27.44334
political_empowerment	1.324896	.0741522	17.87	0.000	1.178856	1.470936
_cons	-104.1417	20.31812	-5.13	0.000	-144.1574	-64.12593

Рис. 1. Результати оцінки базової моделі методом найменших квадратів

ньому жінки присвячують в два рази більше часу роботі по господарству і в чотири рази більше – турботі про дітей, ніж чоловіки, тим самим вивільняючи час для чоловіків зі свого домашнього господарства, щоб вони могли брати участь у роботі організованого ринку праці. В країнах-учасниках Організації економічного співробітництва та розвитку, жінки щодня витрачають приблизно на 2S години більше на неоплачувану працю, ніж чоловіки, незалежно від стану його трудової зайнятості. Як результат – гендерні відмінності в загальному часі, що витрачається на працю, і який вимірюється як сума оплачуваної і неоплачуваної праці, включаючи час на транспорт, в багатьох країнах близькі до нуля [14, с. 34].

Для проведення власного дослідження взаємозв'язку показників гендерної рівності економічного зростання було використано панельні дані для 32 країн світу, що належать до різних груп за рівнем доходів, за 2006-2013 роки та проведено економетричний аналіз. Масив даних для моделі було сформовано на основі статистичних баз даних Світового Банку та щорічних звітів Всесвітнього економічного форуму з представленим там Глобальним індексом гендерного розриву, що аналізує політичну, економічну, освітню та сферу охорони здоров'я в контексті нерівності між чоловіками та жінками [15, 16].

Також варто зауважити, що особливістю панельних даних є те, що це є специфічний тип об'єднаних даних, в яких наявне спостереження конкретного крос-секційного елемента протягом певного періоду часу. Використання такого типу даних для дослідження дозволяє прослідкувати динаміку процесу одразу в багатьох країнах.

Головною метою дослідження було перевірити, чи пояснюється економічний розвиток країни гендерною нерівністю у різних сферах життя суспільства, а також визначити які саме сфери мають більш істотний вплив.

Економічний розвиток у моделі було представлено показником ВВП у розрахунку на одну особу у доларах за середнім курсом за звітний період. Щодо показників глобального індексу гендерного розриву, то він представлений чотирма суб-індексами, що охоплюють основні сфери життя суспільства. Всі ці індекси лежать на шкалі від 0 до 1 балу, де 1 – це найвищий прояв гендерної рівності. Перед побудовою моделі всі дані були прологарифмовані, так як мали різні одиниці виміру та шкали розкиду значень. З технічних причин значення всіх індексів були домножені на 100.

Враховуючи всі вищеперелічені фактори, була побудована базова модель (1), яка описується наступним рівнянням:

$$\ln(gdp_per_capita_{it}) = a_0 + a_1 \ln(economic_particip_and_opport_{it}) + a_2 \ln(educational_attainment_{it}) + a_3 \ln(health_and_survival_{it}) + a_4 \ln(political_empowerment_{it}) + \mu_i + \varepsilon_{it}, \quad (1)$$

де $gdp_per_capita_{it}$ – валовий внутрішній продукт у розрахунку на одну особу у країні i та у році t ; $economic_particip_and_opport_{it}$ – індекс участі в економічному житті, що враховує показники заробітної плати, рівня залученості до трудових ресурсів та доступу до висококваліфікованої зайнятості; $educational_attainment_{it}$ – індекс рівня основної та вищої освіти та можливість справедливого доступу до неї; $health_and_survival_{it}$ – індекс здоров'я та виживання; $political_empowerment_{it}$ – індекс розширення політичних прав та можливостей; μ_i – неспостережувані специфічні ефекти для країн; ε_{it} – залишкові шуми.

Для проведення економетричного аналізу моделі був використаний програмний пакет Stata 13. Базову модель було оцінено за трьома основними підходами: одну звичайну регресійну модель на множині лонгітюдних даних методом найменших

```
xtreg gdp_per_capita economic_particip_and_opport educational_attainment health
_and_survival political_empowerment, fe
```

Fixed-effects (within) regression	Number of obs	=	256
Group variable (i): country_id	Number of groups	=	32
R-sq: within = 0.4631	Obs per group: min	=	8
between = 0.7131	avg	=	8.0
overall = 0.6734	max	=	8
	F(4, 220)	=	144.49
corr(u_i, Xb) = 0.5906	Prob > F	=	0.0000

gdp_per_ca~a	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
economic_p~t	.421192	.2483769	7.56	0.006	-.0483106 .9106946
educationa~t	-.0451696	.0535899	-0.84	0.400	-.1507847 .0604456
health_and~l	-4.75825	2.543301	-1.87	0.063	-9.770601 .2541016
political_~t	.2697181	.0494141	5.46	0.000	.1723325 .3671037
_cons	28.35266	11.85306	2.39	0.018	4.992584 51.71274
sigma_u	1.6071419				
sigma_e	.17702778				
rho	.98801228	(fraction of variance due to u_i)			

F test that all u_i=0: F(31, 220) = 195.31 Prob > F = 0.0000

Рис. 2. Результати оцінки базової моделі методом фіксованих ефектів

квадратів (pooled OLS) та дві моделі панельних даних – з випадковими та фіксованими ефектами. Спочатку, за допомогою методу найменших квадратів було проведено оцінку моделі, за якої не враховувалися ефекти індивідуальних країн та періодів. Оцінивши модель ми отримали результати (рис. 1), які свідчать, що модель є адекватною. Це доводить достатньо високий коефіцієнт детермінації, який становить майже 74%, а також високий показник F-статистики.

Було проведено декілька тестів на перевірку адекватності даної моделі.

По-перше, залишки моделі нормально розподілені, відсутня гетероскедастичність відповідно до результату теста Бройша-Пагана ($\chi^2(1) = 3.71$, $\text{Prob} > \chi^2 = 0.055$) та відсутня мультиколінеарність за *variance inflation factor (VIF)*.

Варто зауважити, що, як зазначалося раніше, в основі методу найменших квадратів (pooled OLS) лежить просте об'єднання даних без урахування відмінностей у країнах та періодів. Тому, враховуючи специфіку панельних даних, доцільним є використання методів, які враховують індивідуальні ефекти країн та періодів, обраних для дослідження.

Перед початком проведення аналізу панельних даних та оцінки моделі у програмному пакеті Stata було використано команди *iis* та *tis* для визначення групуючої та часової змінних. Групууючою змінною, яка визначає крос-секційці спостереження є змінна *country_id*, яка приймає числове значення від 1 до 32. Відповідно, кожна досліджувана країна в панелі має свій унікальний порядковий номер. Часовою змінною є змінна *year*, яка приймає значення від 2006 до 2013 та відповідно визначає роки, протягом яких досліджується панель. Модель було оцінено за двома методами: методом фіксованих та випадкових ефектів.

Метод фіксованих ефектів дозволяє дослідити вплив факторів, які змінюються у часі. Фіксовані ефекти демонструють взаємозв'язок між залежною та пояснювальними змінними, припускаючи, що кожна окрема одиниця (в нашому випадку країна) може мати свої індивідуальні, незмінні у

часі, характеристики, які можуть впливати або зсувати незалежну або пояснювальні змінні. Це є обґрунтуванням припущення про кореляцію між залишковими компонентами окремих країн та незалежними змінними. Метод фіксованих ефектів усуває вплив таких незмінних у часі характеристик на пояснювальні фактори, що дозволяє побачити чистий вплив цих факторів на залежну змінну. Важливим припущенням при використанні даного методу є унікальність цих індивідуальних характеристик для кожної одиниці та відсутність кореляції між ними та залишковими компонентами [17, с. 3].

Метод випадкових ефектів, на відміну від методу фіксованих ефектів, варіацію в середині одиниць (в нашому випадку країн) визначає як таку, що є випадковою та такою, що не впливає на незалежні змінні. Випадкові ефекти використовуються, коли є підстави стверджувати, що відмінності між країнами мають певний вплив на залежну змінну. Перевагою даного методу є можливість включення до аналізу факторів, що є незмінними у часі, адже при використанні методу фіксованих ефектів такі змінні абсорбуються константою. Метод випадкових ефектів припускає відсутність кореляції між залишковими компонентами та незалежними змінними, що дозволяє включити незмінні у часі фактори до числа пояснювальних змінних [18, с. 132].

Оцінивши модель методом фіксованих ефектів, ми отримали результати (рис. 2), згідно з яких значущими факторами впливу на економічний розвиток є індекс участі в економічному житті країни та індекс розширення політичних прав та можливостей. Модель є адекватною за критерієм Фішера, проте коефіцієнт детермінації дорівнює лише 67,3%.

Оцінивши модель методом випадкових ефектів, ми отримали результати (рис. 3), згідно з яких значущими факторами економічного розвитку є ті ж самі показники – індекс участі в економічному житті країни та індекс розширення політичних прав та можливостей. Модель є адекватною за критерієм Фішера. Коефіцієнт

Random-effects GLS regression	Number of obs	=	256			
Group variable (i): country_id	Number of groups	=	32			
R-sq: within = 0.1631	Obs per group: min =		8			
between = 0.6826	avg =		8.0			
overall = 0.6273	max =		8			
Random effects u_i ~ Gaussian	Wald chi2(4)	=	55.77			
corr(u_i, X) = 0 (assumed)	Prob > chi2	=	0.0000			

gdp_per_ca~a	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
economic_p~t	.7659342	.2791303	2.74	0.006	.218849	1.313019
educationa~t	-.0255551	.0617075	-0.41	0.679	-.1464995	.0953894
health_and~l	-1.40433	2.857809	-0.49	0.623	-7.005533	4.196874
political_~t	.3340767	.0555245	6.02	0.000	.2252506	.4429028
_cons	11.28719	13.28137	0.85	0.395	-14.74383	37.3182

sigma_u	.80625947					
sigma_e	.17702778					
rho	.9540077 (fraction of variance due to u_i)					

Рис. 3. Результати оцінки базової моделі методом випадкових ефектів

детермінації дорівнює 62,7% та є нижчим, ніж в моделі з фіксованими ефектами.

Для того, щоб визначити, оцінки за яким з методів є більш адекватними було проведено тест Хаусмана, який порівнює розраховані коефіцієнти за методами фіксованих та випадкових ефектів та застосовується для перевірки наявності кореляції між залишковими компонентами та незалежними змінними в моделі з випадковими ефектами.

Основний зміст тесту полягає в тому, що за відсутності кореляції між залишковими елементами та незалежними змінними, обидва методи (з фіксованими та випадковими ефектами) демонструють ефективні оцінки. Це означає, що для великих вибірок, розраховані коефіцієнти моделей з фіксованими та випадковими ефектами є однаковими. В випадку, коли залишкові компоненти корелюють з пояснювальними змінними, використання методу випадкових ефектів є недоцільним. В такому випадку, модель з фіксованими ефектами матиме ефективні оцінки. Нульова гіпотеза, яку перевіряє тест Хаусмана, полягає в тому, що залишкові компоненти моделі не корелюють з пояснювальними змінними, а отже, модель з випадковими ефектами є доцільною для використання [19, с. 324].

Застосувавши даний тест для нашої даної моделі отримано результати, згідно з яких можна відкинути нульову гіпотезу, оскільки p -рівень $< 0,01$. Варто також звернути увагу на тест Вальда, який перевіряє гіпотезу про те, що всі індивідуальні ефекти дорівнюють нулю. Stata автоматично перевіряє даний тест при використанні моделі з фіксованими ефектами. У нашому випадку: F test that all $u_i=0$: F (31, 220) = 195.3, Prob > F = 0.0000. Оскільки p -рівень $< 0,01$, то основна гіпотеза відкидається. Таким чином, маємо ще одне підтвердження того, що регресійна модель з фіксованими ефектами краще підходить для опису даних, ніж звичайна регресія. Отже, на основі проведених тестів, для даного дослідження необхідно надати перевагу моделі з панельними даними з фіксованими ефектами.

Тепер варто детальніше розглянути результати моделі з фіксованими ефектами. Як вже зазначалося раніше, значущими пояснювальними змінними (при довірчому інтервалі в 95%) є індекс участі в економічному житті та індекс розширення політичних прав та можливостей (рис. 2). Наявна пряма залежність між ВВП у розрахунку на одну особу та індексом участі в економічному житті країни: в середньому протягом 2006-2013 років при зростанні значення індексу на 1%, ВВП у розрахунку на одну осо-

бу збільшувалось на 0,42%. Також наявна пряма залежність між ВВП у розрахунку на одну особу та індексом розширення політичних прав та можливостей, при чому з кожним відсотком зростання значення індексу, ВВП у розрахунку на одну особу зростало на 0,27%. Такі результати підтверджують наше припущення про те, що підвищення гендерної рівності в країні сприяє її економічному розвитку, зокрема це стосується подолання гендерної сегрегації на ринку праці.

Висновки. Незважаючи на різноманітну кількість наукових підходів та моделей, результати розглянутих вище досліджень вказують на те, що економічний розвиток беззаперечно пов'язаний із гендерною рівністю, хоч і існує безліч нюансів, які потрібно враховувати. Таким чином, рівноправна участь жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства та держави стає однією з важливих умов забезпечення стабільного розвитку України та заporукою її європейської інтеграції.

Національний гендерний механізм протягом останніх п'яти років зазнав чималого послаблення, яке пов'язане з проведенням у 2010 році адміністративної реформи, внаслідок якої була знищена управлінська вертикаль та координація діяльності між центральними і місцевими органами влади. Під час цих змін жодна державна установа не займалася вирішенням гендерних питань. Розглядом проблем щодо рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на центральному і місцевому рівнях займаються різні управління та відділи, що не утворюють єдину цілісну управлінську вертикаль.

Однією з основних умов, що сприяють поширенню дискримінації за ознакою статі в українському суспільстві, є те, що утискання прав жінок у різних формах в Україні на практиці не карається. Норми законів, що пропагують та гарантують рівність і недискримінацію, є декларативні. Реально держава не має змоги забезпечити дотримання задекларованого у статті 24 Конституції України принципу рівності, так як органи влади не мають реальних важелів впливу на порушників [20, с. 7].

Варто зазначити, що проблема гендерної нерівності ніколи не була пріоритетною на державному рівні, її сприймали як неважливу та другорядну проблему. Тому зараз дуже важливим є усвідомлення значимості забезпечення рівних прав та можливостей для чоловіків і жінок, та покращення функціонування національного механізму гендерної політики, задля уможливлення та забезпечення цієї рівності.

Список літератури:

1. Loko B. Revisiting the Determinants of Productivity Growth; What's new? / B. Loko, M. A. Diouf // IMF Working Paper, Vol. 9, 2009. – № 5. – 29 p.
2. King E. Women's Education in Developing Countries: Barriers, Benefits, and Policy / E. King, A. Hill. – Baltimore: Johns Hopkins Press, 1999. – 20 p.
3. Dollar D. Gender Inequality, Income, and Growth: Are Good Times Good for Women? / D. Dollar, R. Gatti. – Policy Research Report on Gender and Development Working Paper Series, 1999. – № 1. – 48 p.
4. Heintz J. Globalization, economic policy and employment: Poverty and gender implications / J. Heintz. – Geneva: International Labour Office, 2006. – 91 p.
5. Miller G. Women's Suffrage, Political Responsiveness, and Child Survival in American History / G. Miller. – The Quarterly Journal of Economics (August), 2008. – P. 1287-326.

6. Stotsky J. Gender and Its Relevance to Macroeconomic Policy: A Survey / J. Stotsky. – Washington: IMF Working Paper Vol. 6, 2006. – 233 p.
7. Do Q.-T. Engendering Trade / Q.-T. Do, A. Levchenko, C. Raddatz. – Washington: World Bank Policy Research Working Paper, 2011. – № 5777. – P. 132-158.
8. Barsh J. Unlocking the Full Potential of Women at Work / J. Barsh, L. Yee. – Wall Street Journal, 2012. – № 165. – P. 46-51.
9. Davies of Abersoch L. Women on Boards 2013: Two Years On. – Government of the United Kingdom, 2013. – P. 30.
10. Coates J. M. Endogenous Steroids and Financial Risk Taking on a London Trading Floor / J. M. Coates, J. Herbert. – PNAS, Vol. 105, 2008. – № 15. – P. 167-172.
11. Doepke M. Women's liberation: What's in it for men? / M. Doepke, M. Tertilt. – Quarterly Journal of Economics, Vol. 124, 2009. – P. 1541-1591.
12. Fernandez R. Women's rights and development / R. Fernandez. – NBER Working Paper, 2009. – № 15355. – 23 p.
13. Duflo E. Women Empowerment and Economic Development / E. Duflo. – Journal of Economic Literature, Vol. 50, 2012. – № 4. – P. 1051-1079.
14. Fulfilling the Promise: How More Women on Corporate Boards Would Make America and American Companies More Competitive. – Committee for Economic Development (CED), 2012. – P. 36.
15. The annual reports of the World Economic Forum. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org>
16. Офіційний сайт Світового банку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>
17. Червак-Смерічко О. Ю. Моделі лонгітюдних даних в емпіричних дослідженнях / О. Ю. Червак-Смерічко // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – 2013. – Вип. 40, Ч. 3. – С. 183-186.
18. Комашко О. В. Прикладна економетрика: навч. посіб. / О. В. Комашко. – 2004. – 151 с.
19. Adkins L. Using Stata for Principles of Econometrics / L. Adkins, R. Carter Hill. – John Wiley & Sons, Inc, 2008. – 608 p.
20. Дослідження, проведені в рамках підготовки восьмої періодичної доповіді про виконання Україною конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. – Київ, 2014. – 106 с.

Примерова Е.К., Васильчик А.В.

Национальный университет «Киево-Могилянская академия»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ВЗАИМОСВЯЗИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ И ПОКАЗАТЕЛЕЙ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА

Аннотация

Целью исследования стало изучение взглядов ведущих экономистов на взаимосвязь экономического развития и показателей гендерного равенства. Основой исследования стали научные наработки современной экономической теории и социологии, научные достижения зарубежных ученых, касающиеся гендерных аспектов экономического развития. Также было проведено собственное исследование, которое подтвердило наличие связи между экономическим развитием и гендерным равенством в стране. С помощью методов эконометрического анализа были проанализированы статистические данные Всемирного Банка и ежегодных отчетов Всемирного экономического форума. На основе полученных результатов было обосновано необходимость достижения гендерного равенства для обеспечения устойчивого развития в Украине.

Ключевые слова: гендерное равенство, экономическое развитие, гендерное распределение труда, экономическое благополучие, эконометрический анализ.

Primierova O.K., Vasylychuk A.V.

National University of Kyiv-Mohyla Academy

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ASSESSMENT OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ECONOMIC DEVELOPMENT AND INDICES OF GENDER EQUALITY

Summary

The purpose of the research was to study the views of leading economists on the relationship of economic development and gender equality indicators. The basis of the research was the scientific achievements of modern economic theory and sociology, scientific achievements of foreign scientists concerning gender aspects of economic development. Conducted own research also confirmed the link between economic development and gender equality in the country. With the help of the econometric analysis the statistics of the World Bank and the annual report of the World Economic Forum were analyzed. Based on the results of the research the necessity of gender equality for sustainable development in Ukraine was proved.

Keywords: gender equality, economic development, gender division of labor, economic prosperity, econometric analysis.